

मैत्रावरुणर्वसिष्ठः। विष्णुः। त्रिष्टुप्।

नू मर्तो^१ दयते सनिष्यन्तो विष्णवे उरुगायाय दाशत्।

प्र यः सत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नर्यमाविवासात्॥ ७.१००.०१

यः। उरुगायाय- विस्तृतया कीर्तितव्याय। विष्णवे- सर्वव्यापिने अन्तर्यामिणे। दाशत्- दद्यात्।

सः। मर्तः- मर्त्यः। सनिष्यन्- सम्भक्तुमिच्छन्। दयते- सम्पदमादत्ते। यः। सत्राचा- सहाञ्चता।

मनसा। प्र- प्रकर्षेण। यजाते- यजते। एतावन्तम्- ईदृशम्। नर्य- नरहितम्। आविवासात्-

परिचरेत्॥१॥

त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्यामप्रयुतामेवयावो मतिं दाः।

पर्चो यथा नः सुवितस्य भूरेरश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः॥ ७.१००.०२

एवयावः- हे कामप्रापक। एवाः प्राप्तव्याः कामाः। तान् यापयतीति एवयावा। विष्णो। त्वम्।

अप्रयुताम्- दोषरहिताम्। विश्वजन्याम्- सर्वभूतहितकरीम्। सुमतिम्- शोभनमननयुक्ताम्।

मतिम्। दाः- यच्छ। नः- अस्मभ्यम्। सुवितस्य- सुखकरस्य। भूरेः- प्रभूतस्य। अश्वावतः-

प्राणतुरगयुक्तस्य। पुरुश्चन्द्रस्य- ब्रह्माह्लादकस्य। रायः- धनस्य। पर्चः- सम्पर्कः। यथा भवति तथा

यच्छ॥२॥

त्रिर्देवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा।

प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्त्वेष ह्यस्य स्थविरस्य नाम॥ ७.१००.०३

देवः- द्योतकः। एषः- अयं विष्णुः। महित्वा- स्वमाहात्म्येन। शतर्चसम्- अनन्तप्रकाशम्।

पृथिवीम्- भूमिम्। त्रिः- त्रिधा। वि चक्रमे- विक्रान्तवान्। विष्णुः। तवसस्तवीयान्- प्रवृद्धेषु

प्रवृद्धः। अस्तु- भवतु। अस्य- एतस्य। स्थविरस्य- प्रवृद्धस्य। नाम। त्वेषम्- दीप्तम्॥३॥

वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्।

ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार ॥ ७.१००.०४

मनुषे- मनुष्याय । दशस्यन्- यच्छन् । क्षेत्राय- भूमिकाप्राप्त्यै । एताम्- इमाम् । पृथिवीम्- भूमिम् ।
विष्णुः । वि चक्रमे- विक्रान्तवान् । अस्य- एतस्य विष्णोः कल्याणगुणान् । कीरयः- कीर्तयन्तः ।
जनासः- जनाः । ध्रुवासः- नित्याः स्थिराः । सुजनिमा- सुष्ट्वाविर्भूतः । उरुक्षितिम्-
विस्तारभूमिकां स्वविक्रमेण । चकार- अकरोत् ॥४॥

प्र तत्तै अद्य शिपिविष्ट नामार्यः शंसामि वयुनानि विद्वान्।

तं त्वा गृणामि तवसमर्तव्यान्क्षयन्तमस्य रजसः पराके ॥ ७.१००.०५

अद्य- इदानीम् । शिपिविष्ट- रश्मिभिराविष्ट । अर्यः- आर्यशीलः सन् । वयुनानि- प्रज्ञानानि ।
विद्वान्- जानन् । तत् । ते- तव । नाम । प्र शंसामि- कीर्तयामि । अस्य- एतस्य । रजस्य-
प्रत्यक्षलोकस्य । पराके- परे चिदानन्दे । क्षयन्तम्- निवसन्तम् । तवसम्- प्रवृद्धम् । अतव्यान्-
अवृद्धोहम् । तम् । त्वा- त्वाम् । गृणामि- स्तौमि ॥५॥

किमित्तै विष्णो परिचक्ष्य भूत्र यद्वक्षे शिपिविष्टो अस्मि।

मा वर्षो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ ॥ ७.१००.०६

यत्- यन्नाम । शिपिविष्टः- चिद्रश्मिभिराविष्टः । अन्तर्यामीति भावः । अस्मि- भवामि । इति ।
ववक्षे- वदसि । तत् । ते- तव । विष्णो । नाम । किम् । परिचक्ष्यम्- प्रख्यापनीयम् । किम् । यत्-
यदा । अन्यरूपः- इतरूपेण । समिथे- अग्न्युपलक्षितप्रतीके । बभूथ- अभवः । तदा । एतत्- इदं
चिन्मयं शिपिविष्टाख्यम् । वर्षः- रूपम् । अस्मत्- अस्मत्तः । मा । अप गूह- संवृतं कुरु ।
प्रतीकोपासनेपि चिन्मयरूपं माऽऽच्छादयेति भावः ॥६॥

वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम्।

वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरौ मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७.१००.०७

पूर्व व्याख्यातम् (७.९९.७) ॥७॥